

SBURATORUL *Literar*

REVISTA · SAPTAMANALA

SUMARUL :

E. Lovinescu	Sburătorul Literar	V=1-1921
Elena Farago	Renunțare	
Hortensia Papadat-Bengescu	Gestul	
Victor Eftimiu	Așa te port în mine...	
Matruțul Gh. Brădescu	Oale sparte	
D. Nannu	Note asupra lui William Shakespeare	
Alice Soare	Te 'nșeli de crezi...	

CRONICA LITERARA. — Mihail Iorgulescu : Catastrofa de L. Rebreanu ;
 Tapul de F. Aderca ; Knut Hamsun : Pan.
 Ion Sân-Giorgiu : Georg Kaiser.

CRONICA DRAMATICA. — F. Aderca : Moartea Cleopatrei, narațiune
 dramatică în 4 acte de M. Pașcanu. — Insemnări Literare.

SBURĂTORUL LITERAR

Revistă Literară, Artistică și Culturală

Prețul unui număr
LEI 2.-

Abonamente: pentru un an Lei 100.—
" " " " " 60.—

Abonamente se primesc la:

Administrația Revistei „Sburătorul Literar“

BUCUREȘTI

STRADA SMÂRDAN, 4

și la librăria „Mercur“, București, Calea Victoriei, 27

Deasemenea se pot face Abonamente prin corespondență,
trimitându-se costul respectiv prin mandat poștal,
la Administrația Revistei.

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa
d-lui E. Lovinescu, Strada Câmpineanu, 40.

IN EDITURA

„ANCORA“ ALCALAY & CALAFATEANU

sunt sub presă următoarele cărți ale colaboratorilor noștri:

I. Petrovici **Simțiri rostite**

Hortensia P.-Bengescu **Femeia în fața oglinzii**

E. Lovinescu **Critice, Vol. VI**

Maiorul Gh. Brăescu **Cum sunt ei (schite
umoristice).**

SBURĂTORUL LITERAR

REVISTA LITERARA, ARTISTICA ȘI CULTURALA

DIRECTOR: E. LOVINESCU

SBURATORUL LITERAR

Înceindu-și ciclul muncii sale de doi ani, revista literară Sburătorul se continuă prin Sburătorul Literar. E momentul potrivit de a-i rezuma activitatea de până acum și de a trage linia activității viitoare a noiei reviste.

Câtva timp după încetarea ocupației germane și înainte de a reîncepe orice viață literară am scos revista Sburătorul, în împrejurări care pot fi apreciate ca vitrege. Am făcut din ea o tribună exclusiv literară, atunci când nimeni nu se gândia la literatură. Întreprinderea noastră era cu atât mai anevoioasă, cu cât într-o atmosferă atât de viștată de polemici, de lupte mărunte și de imoralitate publică, am ținut să păstrăm revistei o altitudine de demnă obiectivitate, înlăturând discuțiunile inutile. Ne-am menținut astfel în cadrele producțiunii pur literare, riscând de a merge împotriva spiritului vremii. Din punct de vedere moral am reușit pe deplin în încercarea noastră... Colecția celor doi ani ai Sburătorului stă martoră și a intenției și a reușitei noastre. În ea găsim antologia literaturii române a impulsului dat.

În jurul Sburătorului s'au grupat cei mai de seamă scriitori ai literaturii noastre, nu după o formulă obișnuită, ci de fapt și prin o activitate intensivă. Aproape tot ce au scris în acești doi ani scriitori ca Elena Farago, L. Rebreanu, D. Nanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Victor Efimiu, Caton Theodorian, N. Davidescu, Tudor Vianu, I. Petrovici, Ramiro Ortiz, G. Murnu, Alexandrina Scurtu, F. Aderca, M. Iorgulescu, C. Narli, Alice Soare, G. Rotică, I. C. Vissarion, Constanța Marino-Moscu, V. Al. Jean, Al. T. Stamatiad, Corneliu Moldovanu, A. Mândru, V. Demetrius, A. Toma, G. Cair, A. Dominic, Marcel Romanescu, Dragoș Protopopescu, Maria Pamfile, A. Moșoiu, I. Pillat, Maria Cunțan, F. Șirato, Eugen Relgis, I. Buzdugan, Mihail Cellarianu, Irena Floru, I. Dragoslav, L. Dăuș, N. M. Nigrlm, Virgiliu Moscovici, I. Peltz, I. Sân-Giorgiu, Al. Rally și alți câțiva mai tineri sau cu o activitate mai parțială, au publicat în Sburătorul. Pentru a da o dovadă palpabilă de contribuția prețioasă a revistei noastre la progresul literaturii române, vom aminti că din materialul publicat în Sburătorul au apărut sau sunt în curs de publicație următoarele volume:

Elena Parago . . .	Șoaptele amărgului	(Poezii)
Victor Eftimiu . . .	Candele stinse	"
L. Rebreanu . . .	Catastrofa	(Nuvele)
Mortensia Papadat-Bengescu . . .	Sfinxul	"
" " "	Femea în fața Oglinzii	(Roman)
" " "	Balaurul	(Nuvele din război)
I. Petrovici . . .	Amintiri Universitare	
Alexandrina Scurtu	Sonete	
Alice Soare . . .	Ferestre luminate	(Poezii)
V. Al. Jean . . .	Nodul Gordian	(Comedia jucată la Teatrul Național)
" " "	Lacrima	" " "
E. Lovinescu . . .	Epiloguri literare	
" . . .	Critice Vol. V	
" . . .	" VI	
" . . .	" VII	

O revistă nu are numai datoria de a publica literatura scriitorilor consacrați, ci trebuie să descopere talente noi pregătind astfel o nouă generație literară. Sub acest raport, pe lângă alte tinere talente în formație încă, *Sburătorul* a avut norocul de a descoperi talentul remarcabil al Maiorului Brăescu. Prin volumele sale *Maiorul Boțan* și *Cum sunt ei...* (sub presă) cu schițe umoristice publicate exclusiv în *Sburătorul*, Maiorul Brăescu poate fi considerat ca cel mai puternic talent satiric al literaturii române actuale.

În poezie, *Sburătorul* a dat literaturii două talente: pe Ion Barbu și pe Camil Petrescu, cel dintâi turnând o emoțiune cosmică într-o formă lapidară și cel de al doilea aducând o nouă viziune de un viguros realism a războiului nostru.

* * *

Importanța realizării literare a revistei noastre este o cheazășie pentru *Sburătorul Literar*, care-și începe ciclul unei noi activități. Pe lângă partea literară care va fi tot atât de importantă, adică cea mai importantă pe care a putut-o avea vreodată o revistă în cadre atât de restrânse, *Sburătorul Literar*, înmulțindu-și numărul paginilor, și îmbunătățindu-și condițiile tehnice, va fi nu numai un producător de literatură ca până acum ci va oglindi întreaga mișcare literară, culturală și artistică dela noi și din străinătate. În acest scop vom avea cronici permanente de pictură, de muzică, literare și culturale, înregistrând mersul ideilor și al curentelor. Aceasta va fi partea cea nouă a *Sburătorului Literar*, în legătură cu nevoile timpului, care cere o informație cât mai bogată și o orientare cât mai sigură.

Cu acest program și cu aceeași dezințeresare ca și în trecut *Sburătorul Literar* își începe activitatea, continuând tradiția vechului *Sburător*, adaptând-o însă la cerințele indicate de experiența celor doi ani de existență.

E. LOVINESCU.

RENUNȚARE

Tu, ce-ai venit zâmbind cum numai
Trimțeli primăverii vin,
Tu, ce-ai venit zâmbind prin plânsul
Înegurat, ce-l cerne bruma,
Și te-ai oprit să bați în poarta
Părăginitelor grădini,
Purtând în mâini panerul plin
Cu-atâtea fragede răsaduri de rare flori,
Aduse 'n dar,
Să cheme harul vieții iar
În somnul sterpelor răzoare,
Oprește-te în prag, și-agață-l, de ruginitele zăvoare
A porților înegurate, în care vii să bați zâmbind,
Oprește-te în prag și agață-l, panerul
Încărcat de floare,
Pe care mâinile-ți străine
De toamna cui le-aduci în dar,
Mi le întind fără să'ntrebe
De nu mi-l poate prea târzie,
În noaptea care stă să vie,
Lumina scumpului tău dar...

Căci în paragina grădinei pe care iarna,
Prea de vreme,
Și-a'ntins solia ei de brumă
Peste răzoare și poteci,
E mult de când o primăvară
N'a prins o floare 'n ilieci, —
Nici vara 'n trandafiri, —
Nici toamna în galeșele crizanteme,
N'a 'nmugurit îmbobocirea petalelor ce știu să dea
Atât duios suris în jalea despodobitelor răzoare
În care floare după floare
Și-au plâns ori și-au cântat pe rând
Și visul razelor de lună,
Și viața razelor de soare,
Și vraja picutui de rouă,
Și tânga umbrelor de nori,

Și spaima vîntului de toamnă,
 Și tot ce bucură sau doare
 În viața fiecărei flori...

Tu, ce-ai venit, zâmbind cum numai
 Trimișii primăverii vin,
 Să bați în poarta după care
 Paragina 'și așteaptă-acuma,
 Sub giulgiul negurii și al brumii,
 Izbava nopții fără zori,
 Păstrează-ți fragedele flori...

Păstrează-ți florile și du-le
 Către grădini în care încă
 Vor ști să 'nvie dor de viață
 Chiar brazdelor în care-au plâns
 Și-au singurat tulpini mușcate de vitregi șerpi...

Aici e stîns și nu-i răsad să-i mai aște,
 Din neființa lui adîncă,
 Uitaful dor al re'nvierii
 În huma brazdelor pustii...

Tu, ce-ai venit răzbind prin neguri
 Ca primăvara,
 Tu, ce vii

Neștiutor de ce 'ngropat-am sub bruma sterpelor ră-
 [zoare, —

Nu-l trece peste pragul porții panerul încărcat de flori, —
 Căci sub paragina grădinii
 Spre care 'ntinzi curatu-ți dar
 Sunt îngropate flori pe care le-au pîngărit
 Șerpii minciunei...

Tu, ce-ai venit zâmbind prin bruma
 Ce-ai înfruntat-o în zadar,
 Ferește-ți florile și 'ntinde-mi
 Doar caldul bun rămas al bunei,
 Curatei mâni neștiutoare de tot ce poate
 Mîna mea

Îți va fi dat
 Nevrînd s'atingă măcar
 Ce-ar fi putut să-ți ia...

ELENA FARAGO.

GESTUL

În jumătatea de vagon tapetată cu lemn, cu canapeaua de lemn, în denudarea sinceră a regimului dur, mai erau două locuri libere. Prin acest miracol, confortul unei călătorii de clasă I era un fapt îndeplinit.

Oel trei care ocupau o parte din unica banchetă lungă și largă, aveau aerul tihnit al unor oameni care, scăpați din girul amețitor al peroadelor, și-au pregătit resemnarea orelor lungi de drum.

Era o doamnă subț o manta cenușie, cu o căciuliță fumurie învăluită cu vâl subțire aburlu și o pereche de volajori șopotitori și comunicativi; un tăuăr soț cu fanără soție, parveniți simpatici care călătoreau des dela vie la București, o vie care nu era desigur moștenită din strămoși, ceea ce nu-l micșora producția. O pereche de acelea nesigură încă de transformarea pe care o va aduce numelui părintesc sau de pseudonimul social pe care și-l va alege.

Lume proaspătă.

Olteau cu comentarii de o prostie inofensivă un ziar literar dominical. Bărbatul avea cuvântul competente hotărâtor și femeia cuvântul din urmă. Totul era bine orânduit în noua căsnicie.

Doamna cenușie într-o poză ca și hieratică prin rigiditate și nemișcare privea fix prin geam în spațiul asvârlit pe stânga peste șine, cu o privire rece de cobalt sub arcu strâns al sprincenelor îmbinate în gestul unei simțiri petrificate.

În calmul ăsta neobișnuit, ușa vagonului se urni printr-o deplasare greoaie, împinsă de o mână imperioasă care scutură din placa ei subțire, un șgomot mai mare decât vrebdată emisese. O ușă care de obicei își luneca discret pe pene bine angrenate, oblonul ușure.

Un călător care totuși nu era uriaș, dar părea foarte trupeș, intră cu o violență conștientă și declară agresiv unor inimi in-vizibili, că pretinde un loc și că va ocupa pe cel de lângă geam. Aspirațiune nediscutată de nimeni.

Se așază brutal ca un asediator și rămase nemișcat într-o încordare răsvrătită.

Mașina, acolo departe la un capăt, începea o surdă pulsație care enerva spațiul înștit și peronul domol.

Bancheta de lemn rezistent repercuta abia acest puls depărtat, cum abia șovăise adineacarea sub apăsarea trupului omului încludat.

Mergeau acum. Un drum regulat și monoton, pe șeeul păzită al câmpiei largi, subț soarele rece și luminos care nu desmierda încă nici o umbră verzie.

În vagonul pacinic, soții tineri aromiseră cap la cap, peste gazeta deschisă, ca niște oameni învinși de un efort cultural.

Doamna cenușie sta în același poză, ca o păpușă cu elasticile întinse tare, care nu poate nici râde, nici plânge, nici se mlădia, ca să nu desnoade resorturile și să-și împrăștie acolo pe locul dar plămada fragedă a unei simțiri abia stăvilită.

Olătorul învrăjbit ținea strâns mâinile pe genunchi și ochii în podea, cu toate că-i sta alături geamul asaltat energie și curierit ușor.

Mergeau, și platul se lărgea mereu, sterp subț lumina împede. Ochii de cobaltciar care nu căutau nimic acolo departe unde erau pironiți, nici nu găseau nimic. Nu pulsa încă de subț scorțitul țarinei sarbede nici un suflu din adânc. Pe pelsajul liniar nici o unduire nu da vre-o aventură perspectivei. Era frig în vagonul de lemn, un frig care pătrundea prin catifeaua moale a hainei și prin căciulița fumurie până la inimă și gând. Doamna cenușie părea un corp inert, supus unui regim de refrigerență.

Drumul lung se desfășura totuși și timpul veșted se scurgea treptat.

Dela un loc, ochii Doamnei cenușii se întoarseră parcă să asculte ceva.

În adevăr acum, la capătul trenului măronțel care dunga linia subțire a șinelor, mașina fără să răsuflie mai puternic înafară, avea o tensiune, o osteneală, care se adăoga cu fiecare rostogolit regulat și uniform al roatelor.

Acest puls latent puneă ascultare în privirea destilă transparentă a Doamnei celei tot așa de cenușii ca-și fumul subțire răsfirat în aerul opalin. Acest puls și aceea ascultare puneau în calmul perfect al mersului și în frigida nemișcare de păpușă a femeii, un început de viață.

Lemnul rezistent al băncii era acum malsensibil respirației ostentate a mașinei și subț apăsarea tot mai mănioasă a omului înțeleștat cu mâinile pe genunchi, se outremura neplăcut.

Mergeau mereu, regulat, pe câmpia cu orizont chromatice și violaceu, plotisitoare cu nudul și liniștea ei acumulate. Pelsajul te obosea ca o stepă.

Pasiunea lului și turburarea vieții erau totuși undeva în mărmarite departe subț polghița solului ca-și porțelanul păpușei.

În tracțiunea sufocată a mașinei, în respirația înăbușită a omului necăjit, era acum o apăsare care cădea peste liniștea ușoară.

Cei doi, adormiți mal adânc umăr de umăr, aveau o răsuflare nițel storsitoare. Pe tot, se depunea în straturi un „ce” pe care-l adăoga liniștea liniștei, timpul timpului, osteneala ostenelei și răbdarea răbdării.

Deodată un troznet strident se sparse cu un sgomot de cristal scrobit în mica încăpere a compartimentului.

Toți călătorii tresăriră din amorteala lor. Singur omul cel răz privia geamul și figurile nemulțumite ale celor bulmăciți, cu un surâs constrâns și împăciuitor.

— Eu! zise cu un glas domol.

— Eu... din greșală... ou pumnul.

Brațul cel închețat pe genunchi, la o svăcnire a furtunilor adunate acolo în pieptul omului, aruncase mânia subită a pumnului în cristalul gros, ca pe o părghie asvârlită din prestunea a-burlior grămădiți în mecanisme.

Un decor centrifug în mil de raze desena geamul din care nu căzuse nici o țindără.

„E nebun!” mormăiră somnoroșii cei doi.

Ochii de cristal ai Doamnei aveau o radiație care le stria irisul albastru cu tot atâtea raze ca sticla geamului, fără totuși să le spargă mărgeana din mirare și surprindere.

„E nebun!” păreau a zice uimiți.

Omul, acum părea subțiat, deloc trupeș, așezat moale pe locul lui, deloc ursuz; cu o dorință abia impiedicată de a se lăsa cuprins de un sentiment de mulțumire.

Binevoitor, spunea domol: — Nu trage!... Nu vine frig! N'a căzut nimic!

Un legănat, apoi un stopat anevoios înfipse micul tren pe șine în năstipul terasamentului unei halte.

Pe sub podeaua sinată, un abur des, tăcut, dospit și cenușiu, palpită de-a lungul coloanei vertebrale a convoiului, până la nițitul vagen. Fără țipăt de sirenă, fără sbucium, cașicum motorul și-a fi răsuflat tot plămânul asfixiat printr-o supapă largă, osteneala densă adunată răbdător se slobozia mută într-o bogată spirală de vapori palizi și compacți.

Pe coridorul liniștit, glasul ridicat al conductorului nu putea bine atinge diapazonul mâinii în mijlocul publicului resemnat:

— Cine a spart? — Cine a provocat dezordine? Cine a contravenit? — nu întâlneau nici un aliment, nici opoziție.

„Eu!” — spuse amabil și grăbit voiajorul. — „Eu! din greșală... ridicând mâna...!” — și acelaș pumn acum agil și ușurel căută în buzunar: — „Amenda!” zise simpatice, scoțând o mână plină de hârtie monedă. Plin de regrete, dispus de pace și bună înțelegere, gata chiar să glumească, întristat numai de obstinarea funcționarului într-o protestare gâlcevită.

Controlorul iritat că nu întâlnește obicinuita rezistență, contrariat în normele tradiționale ale conflictelor, se furăia pe măsură, căpăta din ce în ce mai multă convingere, da amploare procesului și acuzării. Dar vinovatul îngăduitor îl consola cu o vorbă veselă și o seninatate necuvincioasă.

Incidentul căpătă un umor neprevăzut, absurd; pe când

făptuitorul respira ușor și fericit într-o stare evidentă de beatitudine.

Gălăgia Keferistului părea inoportună. Din alte compartimente se auzi închiderea discuției. Cel doi soți interveniră: A dat amenda! Ți-al făcut reclamația! S'a sfârșit!

Ou o invitare la indulgență, inculpatul se întoarse către tovarășii săi de drum: — Lăsați-l! Lăsați-l să-și verse focul! — spuse caritabil. Să strige! Să strige cât de mult! Să-și descarcă necazul!

Punctul ăsta de vedere era așa de neprevăzut, în mica tragi-comedie, încât o voce apropiată de cotidor, vre-un voiajor rezemat de peretele vagonului casă privească fumând prin vitrine, rezumă tot sensul și tot non-sensul împrejurării, într-o exclamație de mirare și divertisment.

— Mă!... Uite... lucrul Draoului! — și apostrofa familiară pornită din glasul omului civilizat, avea un relief plin de savoare.

Un râs foarte cristalin, volos, fericit, trîlă pe buzele întredeschise și încălzite ale Doamnei, ca o pasăre scîlpată din zăbrelele simțirilor, ca un șirag de mărgelile albastre rupte depe atîta și roșcogolita aglobiu.

Toată păpușa deslegată prin parola asta magică, din vraja rea a impietății, păru deodată omenească și vie.

...Și toți oamenii ăștia adunați la un loc, care resecționau separat după normele lor deosebit, ar fi apărut față de o logică strictă, nebuni.

La stația următoare călătorul impricinat, se strecură grăbit, îndemănatic spre ieșire. Mergea bucuuros să-și lichideze conflictul în fața șefului de gară. Părea un om căruia deodată cu gestul, i-se luase un samar depe umerii ușurați; lângă el umbra tărăgănat conductorul. Era de presupus că înainte de a ajunge în fața instanței supreme, cordialitatea lui contagioasă va convinge partea adversă spre o soluție pacifică.

Cel doi soți se scoborâră și legănați pe ariunile unui „dogcart” mic, porneau undeva acolo spre vie.

Doamna cenușie, cu ceva fluid viu înapoia irisului de cobalt topit, cu puțin sânge în obraz, cu o linie mai mlădioasă a corpului învâluit, se apropie de geamul sdrelit.

O apă largă umplea abia jumătate din albia răsfățată și nisipoasă a unui râu mare. De sus depe pod se vedea o poteață pală care se povârnea de vale depe malul albicios. Venia de acolo departe din orizontul prea transparent, șovăit pe dealuri și văi, peste păduri existente dar azi invizibile fără de estompania unei culori. Doi țărani cu contururi nedefinite ca pe pânzele lui Gri-gorescu, pe măsură ce se apropiau luau un desemn mai hotărât. Dacă nu aveau încă față cu chip deslușit, aveau expresia atitudinii.

Păreau a umbra demult, de ceasuri, de zile albe pe drumul alb, alături, și zilele, ceasurile alăturate pusese ră pe ei o povară necăjită din răbdarea lungă. Erau acum subt capul podului, sub

geamurile trenului, mărunți acolo dedesupt. Unul se întoarse brusc spre cellalt.

Pieriră la curba liniei ferate asupra acelui gest palid, abia schițat pe perspectiva pală a peisajului.

„Doi oameni care ar fi venit așa de demult și dedeparte pe un drum sterp... Oameni de treabă peste care lespedeau nesimțită a nimicului ar fi așternut domol dar necurmat o trudă rea... până când a atârnat mai greu decât puterea lor de răbdare și a întors din *nimic*, la drumul tihnit, pe poteca lină, gestul violent al unuia asupra celuilalt, din doi tovarăși liniștiți de drum... Înaintea judecății limitate a oamenilor, ar fi venit un asasin naiv și absurd încercat de remușcare și nedumerire de sine, în sufletul ușurat prin gestul păcatului!...

Dacă cumva acolo subț pod, omul care ridicase mâna făcuse gestul omuicigaș!

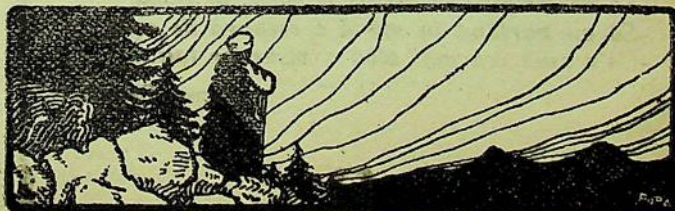
Doamna cenușie atinse ușor cu mâna rece și palidă, geamul. Se gândia pe semne la omul înclădat, căruia truda înăbușită a suprapunerilor îi îngreua trupul, mișcarea, dimensiunile exterioare. Și descărcarea necazului îi redusese proporțiile fizice. Se gândia poate la aceea probă vie, că comanda sufletului subjugă făptura.

Încordarea, care oa spirale metalice îi încarcera flința se deslega în Doamna cenușie, melancolizându-i simțirile învrăbite. Sufletul, privirea, cuprinsul asvărlii pe stânga peste sine erau acum o substanță dutoasă mulată în înserare.

Amurgea în vagonul de lemn.

Câmpie netedă, cataractă, locomobilă, om! mecanism natural, sau alocătuire după chipul naturei, aceleași energii încete se grămădesc treptat, apoi își desfășoară volumul și încercând elasticitatea supremă a învelitoarei opace, sbucnesc acumularea presiunii, fie în dezordinea gesturilor impetuoase, fie prin vadurile mute ale desnodărilor imbelșugate.

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU.

ASA TE PORT IN MINE...

Veneai purtând în mână o creangă de cireș
Cu flori tremurătoare, ușor înrouate...
Veneai purtând în mână o creangă de cireș
Ce risipea în urmă petale parfumate.

Era un cer albastru și moale peste noi
Și noi treceam sub bolla cireșilor în floare...
O caldă împletire de ramuri și de foi
Tesea deasupra noastră o plasă mișcătoare.

Erai în ziua-aceia mai tânără... copil...
Erai copil aproape... subțire... mlădioasă...
Ușoară... bună... albă ca floarea lui April
Mai leneșă ca ziua și mult mai luminoasă.

Așa te port în mine de-atunci, neîncetat
Cu toate că în urmă trecură toamne grele...
Tipând, veniră corbis pe cerul sfâșiat
Al visurilor tale, al gândurilor mele.

Așa te port în mine etern, visarea mea...
Depart de mi-ești acum, dar când voi fi lărană
Să vii și tu la groapa în care voi zăcea
Să vii purtând o creangă cu albe flori în mână.

Să vii purtând în mână o creangă de cireș
Să-mi risipești la creșet o ploae, de petale
Să vii purtând în mână o creangă de cireș
Ca'n ziua cea mai albă a visurilor tale...

VICTOR EPTIMIU.

OALE SPARTE

Într-o după amiază nesuferită de vară, Colonelul, mustăcios și cărnă ca un calmus, lucra în cabinetul său cu staturile lăsate deschielat la tunică, într-o liniște profundă.

O mîncă sbura în salturi scurte, contura mîna scriitorului și se plimba pe nas, îl mîngăia cheila și dispărea sgiobie în umbra draperiilor grele de catifea măslinie.

În fața comandantului aștepta ofițerul cu aprovizionarea odihnindu-și oînd un picior, oînd altul, tușînd discret pentru a reaminti prezența lui colonelului, care adîncit în lucru, sorie și tale, tale și sorie din nou, laborios, pe linii și între linii cu un scris greoiu, indecifrabil.

— „Bun! Am terminat”, zise el în fine, ridicînd capul. „Mă rog, eu ți l-am făcut, rămîne ea d-ta să-l pui în perete și să ai ochii pe el. Asta e toată socoteala... să nu ieși din program. Ascultă-mă pe mine... eu ea d-ta am fost, oînd vei ajunge și d-ta ea mine, o să vezi ce înseamnă să le ai toate regulate frumuse, cu socoteală și la timp. Și d-ta dormi liniștit, și trupa mîncă bine. Ascultă celea:

PROGRAM DE MASA

Dela 7—14 Iulie

Amil. La prînz: borș cu orez; seara: borș cu cartofe.

Marfi. La prînz: borș cu cartofe; seara: borș cu orez.

Observi variația, zise el privind pe ofițer pe deasupra ochelariilor.

Mercuri; Zi de post. Fasole pe toată linia.

Joi...

— „Trăți don' colonel”, anunță speriat plantonul. „D-I General a venit peste șant și o intrat pe din dos la bucătăria... Nu l-a prins nimeni de veste”, termină soldatul minunându-se.

Încingându-se din mers, cu sabia care-l bătea peste pulpe, colonelul alergă pe urma generalului.

— „Sa dus în spre *remizie*”, îl îndreptă un soldat încercînd locului.

— „Ba la închisoare”, afirmă un altul, trimițându-l în partea opusă.

Dar norocului i se făcu milă de colonel și-l puse pe neașteptate în fața generalului, cu care pătrunse deodată într-o cameră ocupată de trupă.

Pe atunci băntuia cu furie în armată o boală molipitoare

de ochi, care făcea ravagii în efectivele regimentelor. Comandamentele dăduseră diferite ordine și instrucțiuni, ordonând igienă cea mai severă, pentru a stăvili epidemia. Generalul comandant al corpului de armată recomandase întro altele bătăie curate, pe cari oamenii le purtau cu ordine să nu le întrebuințeze, pentru a le avea, ferească Dumnezeu, gata pentru orice întâmplare, ca cea de azi bunăoară.

— „Au?“, întreabă din ochi colonelul pe comandantul companiei.

— „Au!“ răspunse francmasonic acesta, clipind imperceptibil. Generalul se adresează la întâmplare primului om ce-i eși înaintea.

— „De unde vii tu, băiatule?“

După cum copiii scapă totdeauna pâinea ou partea unsă ou dulceață în țărână, de regulă, la inspecții, generalii nimeresc soldații cei proști.

— „De unde vii tu, băiatule?“ repetă generalul.

— „Trăiți, don' general, venim dela tragere.“

— „Bine, băiatule, dela tragere... Și care o datoria ta, băiatule, când vii dela tragere?“

— „Noi când venim dela tragere, avem de datorie... când venim dela tragere... să trăiți don' ghenereal, avem de datorie, să ne curățim armele“, răspunse soldatul, înțelegând înfine semnele disperate ce-i făceau ofițerii pe întrecute.

— „Așa, bine, băiatule! Ai tras tu astăzi ou pușca?“

— „Tras, să trăiți don' ghenereal.“

— „Cum e arma ta, băiatule?... Nu te uita la d-nii ofițeri, uită-te la mine... văd că ne înțelegem bine. Tu nu ești prost, ești băiat deștept. Cum e arma ta după tragere?“

— „Cum să fie?...“

— „E curată sau murdară?“

— „E murdară, să trăiți don' ghenereal!“

— „Așa, băiatule... Ei, o lași tu așa murdară?“

— „N'o lăsăm murdară... o curățim, să trăiți don' ghenereal!“

— „Bine, băiatule! Acum la curăță și tu arma ta, să te văd cum o cureți.“

Soldatul își luă pușca de pe pat și fără a sta pe gânduri, preocupat numai de ideea de a dovedi cum știe el să-și curețe arma, ne mai având nevoie de semnele ofițerilor, scoase din buzunar bătăie nouă, nouă spre marea satisfacție a generalului și spre disperarea corpului ofițeresc, strâns pe grade la spatele lui.

— „Așa, băiatule... șterge-o și pe dinăuntru... Pe dinăuntru n'o ștergi tu?..“

— „Ba o ștergem și pela mecanistru...“

— „Ei destul, băiatule“, opri generalul experiența ce amenința să nu mai la sfârșit.

„Acum șterge-te și tu de nădușală... Tu ai muncit, afară e cald, ești nădușit. Șterge-te pela ochi, băiatule.“

Soldatul, de bună credință, amăgit de prietenia generalului

porni a-și șterge fața cu aceeaș nădejde și cu batista neagră de unsoare.

— „Îți place, colonelul?... Iată cum se execută ordinele mele“.

Și urcându-se în trăsură ce-l aștepta afară, dispăru fără a saluta pe nimeni.

— „Eu n'am ce vă face. Dacă nu vreți să țineți seamă de ordinele regimentului — o să vă notez și eu în memoriu“, zise în-
cruntat colonelul și eși amărât pe urmele generalului.

— „Efectul inițiativei!“ întonă sarcastic, la rândul său ma-
iorul Aveam toată încrederea... credeam că am eu cine mă în-
telege...“.

— „Domnule maior...“.

— „Mă rog, d-le căpitan, nu te-am întrebat nimic. Ți-am spus
eu ceva? Constat. Consecințele o să le vezi d-ta pe urmă“.

— „Bine, domnule sublocotenent“, izbucni căpitanul după ple-
carea maiorului. „Ți-am lăsat toată libertatea... să faci ce vrei.
Spune d-ta singur, ți-am cerut eu socoteală când vii și când pleci?
Luat-ai vre-o pedeapsă dela mine? Făcutu-ți-am vre-o observație?...
Mărturisește d-ta singur?“.

— „Domnule căpitan, vă spun pe onoarea mea...“.

— „Nimic... nu voi s'aud nimic! Te rog de mâine să poitești
regulat la serviciu, că te 'nchid... te 'nchid imediat. Scurt și cu-
prinzător“. Și plecă necăjit, cu chiulul pe ceață, trântind ușa în
urma lui.

— „Sergenti sunteți voi?... Uite hal de gradați! Așa v'am în-
vățat eu? Ei las' dacă e așa vorba. Diseară toți gradații la în-
chisoare... Vă învăț 'eu minte!'...“.

— „Care ești ăla care te-a întrebat d-l gheeneral? Ești la li-
nie!“ strigă sergentul maior, până a nu eși ofițerul pe ușă. „Dă-te
'ncea la mine, camarade... candelă și mănăstirea...“.

Dar tăcerea de moarte ce domnia în cameră nu fu turburată
de nimeni. Soldatul, presimțind ce-l așteaptă, dezertase.

MAIORUL GN. BRĂESCU

NOTE ASUPRA LUI WILLIAM SHAKESPEARE¹⁾

S'a născut la Stratford pe Avon, comitatul Warwick, 1564
Aprilie 26 și a murit în acelaș oraș la 23 Aprilie 1616. În actul
de naștere e înscris sub numele de *Gullemus filius Iohannis*
Shakspere. Faptul că tatăl său era înscris cu numele *Johannis*
iar nu *John*, și că însuși cuvântul shako e unguresc (înseamnă

¹⁾ Shakespeare figurând în repertoriul Teatrului Național cu mai multe
piese și chiar acum cu *Noaptea regilor*, credem potrivit a da aceste notițe.

coif) a fost suficient pentru unii șovini maghiari să atribue marelui dramaturg, nici mai mult nici mai puțin de cât origina maghiară. Lucrul e indiferent, de altminteri.

Multe legende au circulat despre viața lui boemă, dar toate au fost spulberate de cercetările minuțioase făcute de *François-Victor-Hugo*, fiul marelui poet, publicate în fruntea celei mai bune și mai complete traduceri din câte au apărut în franțuzește asupra vastei lui opere.

Biograful și traducătorul său a dovedit sprijinit pe acte autentice, că John Shakespere era unul din cei mai bogați proprietari din Stratford, a fost ales *alderman*, adică prim magistrat al orașului, un an după nașterea fiului său; iar în 1508, intră în rangurile nobleței. Un părinte care înainta astfel în treptele riguroase ale disciplinei sociale engleze, — mai ales în vremile acelea — nu putea avea de cât cea mai mare atenție pentru educațiunea și instrucțiunea fiului său; se vede, de altminteri, și din operele acestuia. Stratford era înzestrat cu o școală dotată în special de Enric al VI, și de Eduard al VI cu vaste biblioteci în care tânărul Willy își petrecea tot timpul. Aci a învățat el limbile greacă și latină. Mai târziu, în Londra a învățat limba franceză spre a-și satisface marea pasiune ce avea de a citi cronicile istoriei franceze, atât de bogată în frământări sufletești.

Dela 18 ani a căutat — ceea ce este tinerimii engleze până azi — să trăiască prin el însuși, independent de starea pecuniară a tatălui.

Un vechiu biograf al său, Malone, ni-l prezintă la vârsta aceasta, căutând să trăiască întâi ca profesor, apoi ca secretar de procuror. Au fost cele dintâi contacte cu sufletul mulțimii. Întâi cu elevii, — oameni în mugure, — și apoi cu delinquenții, — fructe putrede ale umanității. În evoluția ulterioară, aceste două stadii din viață n'au fost, desigur, fără o parte însemnată în sesterișul inspirației sale dramatice.

În vremea aceasta s'a căsătorit cu *Ana Hathravay*, mai în vârstă de cât el cu opt ani; era fiica unui proprietar din Shottery, un cătun vecin cu Stratford. Trei copii au rezultat din această unire; din ei, numai o copilă Judith a supraviețuit. Căsnicia n'a fost fericită, și oare care ecouri răsună în imprecățiile unui personagiu din piesa a *XII Noapte*, adresată „proștilor cari se căsătoresc cu femei mai în vârstă de cât ei”. Nemulțumirile căsniciei îl fac să evadeze la Londra, unde intră într-o trupă de actori care exploatau teatrul *Blackfriars*.

Ajutorul ce a dat teatrului prin îndreptarea repertoriului învechit, l'a înaintat la dreptul de a fi proprietar al unei părți a Teatrului, *numai după trei ani de serviciu*: Printre piesele pe cari le-a refăcut în întregime se citează: *Enric al VI, Femeia îndărătnică, Romeo și Julieta, și Comedia Erorilor*. O retușare însemnată a adus pieselor publicate în timpul vieții lui, numai sub inițialele sale și cu o mențiune în felul celei ce o întâlnim sub titlul *Locrinei* „din nou editată, revizuită și corijată de W. S.". Printre piesele acestea, în care el nu se dă drept autor, ci numai corector, se citează: *Pericles, Titus Andronicus, John Oldeasthe, Lord Thomas Cromwell, etc.*

Compozițiile acestea informe, cunoscute sub numele de apocrifele lui Shakespeare, sunt martore de starea de inferioritate a teatrului englez la ivirea lui. Tot aci se strevede gustul publicului de atunci pentru „emoțiile violente. În Titus Andronicus defilează un, șir întreg de capete și mâini tăiate !"

Cu gustul acesta public a trebuit să lupte Shakespeare în propriile sale creațiuni, și ce putere i-a trebuit, ca nici să nu-l contrazică prea mult, și, în același timp, să se menție pe o treaptă de artă cu mult superioară înaintașilor săi!

De altminteri, în propriile lui lucrări, partea de împrumut e considerabilă. Cine ar pune alături scena între Hamlet și regina mumă, cu pagina din cronicile cari i-au servit de izvor de inspirație, ar vedea că sunt aproape la aceeași înălțime. Un ajutor de azi, ar fi ținut la stâlpul plagiatului! Și totuși paginile pot rămâne alături de o potrivă de frumoase, căci importanța stă în artă nu în tulpina ce o transportă în propria ta operă, ci în maguri și ramurile ce faci să rodească din această tulpină, în altoiul ce ai obținut. De aceea Emerson zice cu drept cuvânt, în parte, despre împrumuturile lui Shakespeare: „Shakespeare știa că tradițiunea îți dă fabule superioare invenției proprii, și apoi în vremea aceea originalitatea nu era reclamată. „cu îngustimea de vederi a unor cerberi critici de azi. Un mare poet absoarbe în sfera sa toată lumina înconjurătoare; el are misiunea să prezinte poporul său ori ce joc al inteligenței, ori ce floare a sentimentului, și atunci pune tot atât preț pe memoria ca și pe imaginația sa".

Poate numai Balzac mai are în opera lui felurimea de caractere și de aspecte ale vieții, comparabilă cu opera lui Shakespeare... El are largi fresce în care individul de prezentat în raport cu patria: Richard al II, Enric al IV, Enric al V, Enrie

al VI, (în 2 părți) Enric al VIII, Furtuna; O grupă e rezervată tiranilor: Macbeth, Regele Ioan, Ricard al III-lea; alta rezervată familiei: Coriolan, Regele Lear; alta rezervată prieteniei: Cei doi gentilomi din Verona, Shylock, Cum voiți; alta rezervată geloșilor: Troylus și Cressida, Multă zarvă pentru nimica toată, Poveste de Iarnă, Othello; alta rezervată societății: Iuliu Cezar, Măsură pentru măsură, Timon Ateneianul; alta rezervată amantilor tragici: Antoniu și Cleopatra, Romeo și Julietta; și în sfârșit categoria rezervată oamenilor cu patimi mărunte, frunze purtate în voia destinului; viața lor e desfășurată în numeroase farse și comedii. Hamlet formează o categorie aparte, unde a-utorul a pus mai mult din el însuși: e rațiunea speculativă, neputincioasă în fața ticăloșilor lumii, chiar când aceste ticăloșii o ating mai de aproape.

În toate aceste plămui, Emerson observă cu drept cuvânt: „el a scris arii pentru toată muzica sufletului nostru modern; a scris textul vieții moderne; textul moravurilor: a descris pe omul Europei și al Angliei, părintele celui american; a descris pe om, i-a descris ziua, și cum și-o petrece. A citit în inimile bărbaților și ale femeilor, a cunoscut probitatea, gândurile lor ascunse și șireteniile lor; șireteniile inocenței și povârnișurile lunecoase prin care virtuțile se pot schimba în vicii, și viciile în virtuți. A știut să deosibească în figura copilului, care-i partea mamei și care a tatălui. A tras hotarele care despart libertatea de destin. A cunoscut legile răzbunătoare ale firei care fac poliția severă naturii: toate mângăerile și toate spaimele care sunt partea noastră pe pământ, se odihneau în ochiul lui, tot așa de limpede și de fermecător ca un peisagiu ¹⁾”.

Ceiace spune el prin teatru, e mult mai însemnat decât teatrul însuși; toată splendoarea artei lui și o trage din adâncul miezului care solicită forma exprimării.

„A lua în considerare numai forma lui, zice Emerson, este ca și cum te-ai uita la hârtia pe care stă scris mesajul unui rege.

O caracteristică însemnată a lui Shakespeare este imparțialitatea față de personagiile lui, calitate care în genere lipsește talentului, și este în deosebi apanagiul geniului. Orice povestire trecută prin sufletul unui talent, va fi redată cu parțialitatea unei anumite tenă favorite, care deformează în parte adevărul.

¹⁾ Hommes représentatifs. Emerson.

Geniul are o viziune a adevărului intim al lucrurilor, și de aceea nici o ceață nu-i întunecă strălucirea.

De aci isvorăște o altă calitate: grația, voioșia, acel farmec al tinereții care izbucnește în spovedaniile ei, și care face din opera lui Shakespeare, ceva ca împărtășirea sprintenă și voioasă a unui tânăr, în clipele prisosului de forță și de speranță.

De aceea numele lui Shakespeare „sugerează veselie și emancipare în inima oamenilor“, fiindcă el a „plantat stindarul umanității cu câteva leghe mai departe în haosul necunoscutului!“.

D. NANU.

TE 'NȘELI DE CREZI..

Te 'nșeli de crezi că-s tânără: în vine
Port veșnicii de patimi și durere!
Trăesc din vremea 'ntăilor mistere,
Din plămădeala primei rădăcine!

M'a tras încet prin veacuri în spre tine
O neînvinsă, tragică putere;
Nu știu ce vrea, dar înțeleg că 'mi cere
Infăptuiri de culmi tot mai senine!

Sunt spasmul energiei creatoare
Trecut prin mii de forme și tipare
Ca să-mi găsesc cândva desăvârșirea,

Și vin de mult, cu greu, neconținut..
Dat azi poate-am ajuns, căci sunt iubirea
Și m'am întors de unde am pornit!

ALICE SOARE.

1) Aut. citat.

CRONICA LITERARĂ

CATASTROFA de L. Rebreanu

În jurul războiului nostru cel mare nu se cunoaște o literatură mai bună decât a d-lui L. Rebreanu din *Catastrofa* sau a d-nei Papadat-Bengescu din *Ca să te pomenesc și Omul căruiă e se vede inima*. Cel de la 1877 își are cele mai frumoase pagini în *Povestiri din război* de M. Sadoveanu. D-l Rebreanu prin temperamentul d-sale era singurul indicat să producă adevărata literatură de război. În contact cu războiul sufletul omenească reacționează într'un chip specific. Nicăiri însă nu-și poate lepăda eternul fond, împletit din cele mai puternice simțimente. A privi astfel războiul este a înțelege profunda durere omenească prijelită de el, tipătul năbușit al umanității pentru o olipă gătuită; eroii războiului, desbrăcați de aureola romantică, sunt mai întâi oameni; faptele lor își găsesc explicația într'o psihoză nebănuită. Frica de moarte se schimbă uneori în vitejie. Paradoxul se poate continua: lașul devine un erou și eroul un laș. Pe deasupra tuturor trece aripa grea și fatală a întâmplării, care confundă criteriile. Viața se urzește din bine și rău, din frică și virtute.

Realismul înțeles în ce are mai bun e singurul în stare să explice acest complex de stări care alcătuiesc sufletul omenească în război.

Catastrofa, nuvela care dă volumului numele ei, poate fi un exemplu de obiectivitate. Simți în orice moment viața cu urcușurile și scoborârile ei, viața nivelatoare totuși în scurgerea ei. *Hora Morții* și *Înle Strul desertor*, o realizare tehnică cea mai bună nuvelă a volumului și una din cele mai bune ale autorului, lasă aceeași atmosferă de lucru trăit în toată complexitatea.

Catastrofa cadrează din acest punct de vedere al atitudinii și al amănuntului cu atmosfera din *Ion*, cartea spre care a culminat în ultimul timp opera de până acum a d-lui Rebreanu și în legătură cu care se judecă ce a produs înainte de ea și ce va udece ce va produce de aci înainte.

TAPUL de F. Aderca

D-l F. Aderca e un scriitor care își brutalizează cititorii. El poate în totul o manieră. Scene după scene se succed fără putința unei continuități normale. Fiecare din ele aduce o surpriză mai mult. O virtuozitate a scandalului, o prețiozitate care cantă protutindeni efectul nerăbdărei care nu'ți dă răgazul trebuitor pentru analiză, ci abia timpul să treci atingând din sbor suprafața, a-cestea erau caracteristicile prozei din *Domnișoara din Strada Neptun*.

În *Tapul* sunt și mai pronunțate, iar tot cea ce acolo părea calitate, acum se schimbă în defect. Toate acele caracteristici denotau un spirit agresiv în atitudinile lui față de cititorul ce trebuia asaltat și bulimăit pentru a fi reținut; el cadra mult mai bine cu bucățile din primul volum — minus *Domnișoara din Strada Neptun* — decât cu romanul recent.

Aci nu mai e vorba de respirația scurtă cu care se mulțumește articolul. Ni se promite un roman din viața provinciei. Acesta ar fi fondul pe care ne așteptăm să se destășoare intriga. Câteva pagini prind atmosfera miilor orașele, o prind minunat, tot așa de minunat ca și cele din *Domnișoara din Strada Neptun*, în care ni se descrie mahalaua. Cele ce urmează sunt imediat o *volte-face*. Treceam fără motivare într-o lume nouă: bordelul cu viața abjectă de acolo, din care totuși se naște din senin o căsnicie nu mai are nimic aface cu cele la care ne făcuse să ne așteptăm prima parte. De aci tot prin o *volte-face* asistăm la o altă scenă de posesiune brutală, de astă dată în alt decor, tot așa însă de nemotivată și tot așa de fără urmări. Nu se sfârșesc însă aci lucrurile. În răstimpuri ni se mai descriu încă două scene de acest fel la care *Tapul* — eufemism plin de transparență — îl mână pe autor; una la hotel, alta într'un gang, aceasta repetată.

Rămănem cu amețea la histerizantă a patru acte bestiale. neașteptate. Ele nu vorbesc nimie. Omul și femeia cari le săvârșesc rămân streini unul altuia.

Imperecherele de felul acesta au ceva scabros, ceva din hazardul imperechierilor canine în public și cu asistență multă. Te întrebi la sfârșit dacă acesta a fost singurul scop al cărții. Ne gândim însă înainte de a o părăsi la neajunsul fundamental: lipsa de concepție. F. Aderca din cauza aceasta devine un clinic, un clinic însă de faptă fizică, nu de atitudine sufletească. În *Ion* al lui Rebreanu e o scenă animalică zgrăvită în amănuntele ei. Ion atinge pe cuptor pe Ana. Baciu doarme beat și numai țipetele înăbușite ale fetei îl deșteaptă pentru o clipă. Totuș scena nu deosebește. Bun moment și încă un moment culminant din abuciumările lui Ion pentru dobândirea averei lui Baciu. În actul acesta al de-
virginării Anei stă începutul lui Ion. Baciu nu-l mai putea refuza lăta de acum necinstită.

În aceeași ordine de idei noul *Marchizul de Priola* nu deosebește cu toate repetițiile lui; actul acesta devine și acolo reprezentativ,

tori pe diverse continente. A fost poate comisvoiajor, căci gustul de anecdotă și senzație trădează pe speculantul de mărurișuri.

În „Rectorul Kleist” el merge pe drumul bătut de Wedekind și scrie o satiră a falsilor pedagogi. În cele două piese următoare: „Văduva evreiască” și „Regele coarnelor” el e încă sub influența neoromanticilor care dramatizează de preferință subiecte antice și biblice, modernizând caracterele și călcând adevărul istoric. În „Văduva evreiască”, de pildă, Kaiser persiflează pe Iudita, fecioara răzbunătoare a poporului ales, făcând din ea o mică perversă fără noroc la dragoste; iar în „Regele coarnelor”, dramatizează legenda lui Tristan, prefăcând pe regele Marke într'un sensual și gelos dement, care se chinuște privind la aventura tânără și firească a lui Tristan și a Isoldei. Întâlnim în aceste două piese abil construite, alături de o sensualitate bolnăvicioasă, o ironie care amintește pe aceea a romanticului Tieck.

Dar Georg Kaiser care e evreu e născut pamfletar și distrugător de valori burgheze. În comedia „Centaur” — centaurul ar fi o corcitură de brută și de om al datoriei. Căutând cu orice preț satira care ucide, Kaiser devine în comedia sa grotesc și exagerat. Chiar acțiunea dramatică e forțată și grotescă. Un exemplu ni-l oferă însăși comedia „Centaur”, unde funcționarul Strobel ca s'o poată lua în căsătorie pe juna Iudita trebuie să garanteze familiei că va deveni repede tată. Așa o cere testamentul prin care Iudita devine moștenitoarea unei averi fașismate. Și cum Strobel nu e sigur de fecunditatea sa, el e nevoit să facă o mică probă pentru care își alege pe servitoarea Alma. Proba reușește, dar aduce după sine și nenorocirea lui Strobel cu pierderea funcției și a logodnicei. Dar Kaiser merge cu ironia și mai departe. În baletul-pantomimă „Europa” ironizează pe esteții cari vor din orice manifestare a vieții să facă artă. Regele Agenor are o fiică foarte capricioasă, pe prințesa Europa. Ea nu poate fi cucerită decât prin dans. Printre pețitorii cari se prezintă e și Zeus. El apare întâiu în forma unui june elev de danșează ușor și stilizat, dar Europa îl refuză. Atunci el se transformă în taur — un fel de Satyros al tânărului Goethe — și o cucerește prin puterea și frumusețea de brută a fizicului său. În această comedie, în care pantomima și dansul, efectele de lumină și decorațiunile fantastice își au rolul de frunte și în care alegoria e elementul poetic predominant, Kaiser începe a fi expresionist. Simboluri vorbesc prin Zeus și Europa, pantomima și gesturile înlocuiesc dialogurile inutile iar limba e frântă și expresivă.

Dar drumul lui Kaiser e plin de zigzaguri. Înainte de a ajunge la piesele sale pline de puternice alegorii expresioniste cu eroi anonimi și tipuri caracteristice, cu o formă dramatică care se apropie de genul revistei, Kaiser ca om de teatru care respectă acțiunea și dă rolul de frunte subiectului plin de ac-

cidente teatrale, își ia motivele celor câteva drame ale sale din anecdote istorice, pe care le modernizează și le adaptează spiritului actualității.

Așa e *Jertfă de femei* unde o nobilă din veacul al 18-lea își lasă prostituat trupul în închisoare pentru a-și salva bărbatul și așa e „*Focul dela operă*” în care un nobil căsătorit cu o amoroasă crezând-o tot nobilă descopere adevărul abia când o salvează, arsă de răni, din incendiul dela operă. Cea mai desăvârșită dramă în acest gen sunt „*Cetățenii din Calais*”. Aneecdota istorică luată din cronici și în care se spune că cetățenii trebuie să aleagă șase din ai lor ca să-i jertfească regelui Angliei, care cere capitularea cetății, a servit lui Kaiser pentru a broda cu santezia sa dramatică o minunată dramă, în care Eustațiu de St. Pierre aduce o admirabilă jertfă de sine, smucându-se și scăpând din dilemă pe acei ce voiau să se prezinte la moarte. Scenele cu mase de oameni sunt pline de mișcare și de un real dramatism; iar sfârșitul se ridică până la înalțimea unui simbol.

Georg Kaiser se îndreaptă încetul cu încetul spre teatrul social și de idei, spre teatrul expresionist de alegorie și grotesc. Cele patru piese ale sale din anii de războiu formează o tragedie a vieții moderne. În drama „*De dimineată până la miezul nopții*” un funcționar umil de bancă fură pentru a găsi scăparea de mizerie înviată de petreceri și desfrâu și isprăvește cu un glonte în tâmplă. În „*Coralul*”, dramă curat expresionistă, un miliardar anonim vrea să se sinucidă, dar preferă la urmă să-și împuste secretarul care-i seamănă leit și se deosebește de el numai printr-un coral ce-l poartă la ceasornic. El vrea să-l ia locul spre a începe o altă viață mai liniștită și mai fericită. Lumea într-adevăr îl ia drept secretarul, îl acuză însă de omor iar justiția îl condamnă. În „*Coralul*” alegoria și simbolul se îmbracă în cea mai îndrăzneată haină de paradoxe iar tipurile sunt anonime și reprezintă clasa din care fac parte sau meseria lor. În „*Gaz*” care e continuarea „*Coralului*” fiul miliardarului e și el în căutarea unei alte vieți. Inventând un gaz, el vrea cu el să revoluționeze lumea, dar în ziua experienței uzina este aruncată în aer. În clipa aceea el își dă seama de nesiguranța invenției și împotriva voinței inginerului, împotriva lucrătorilor care vor să rămână tot lucrători, el vrea să se întoarcă înapoi spre natură, la lucrul pământului și la viața patriarhală. În ultima piesă din acest ciclu *Iad, drum, pământ*, poetul e în căutarea noului om și a unei nouă vieți, trecând lumea încăodată în revistă.

Dar de la teatrul acesta social bogat în idei și paradoxe și mișcat de conflicte puternice și de actualitate, Kaiser se mai întoarce încă odată în trecut și dramatizează în „*Alcibiade*” tragedia lui Socrate, slăvind filosofia lui Platon, care e pentru el cel mai mare autor dramatic al vremurilor.

Aceasta e opera lui Georg Kaiser, care începe cu We-

delind și se oprește în lumea de fantasmă și foc bengal a expresioniștilor. Totuși Kaiser nu e liric ca expresioniștii, fiindcă e înainte de toate om de teatru, dar e simbolic și alegoric, e grotesc și panfletar și uneori chiar profetic. Kaiser nu apoteozază sufletul, ci strălucește prin jocuri de idei și paradoxe. e un acrobat al spiritului. El construiește drama sigur și gradat urcând din scară în scară treptele unei acțiuni până la culminare. Și totul are atmosferă și culoare, simetrie și ritm. În forma dramatică e un mare tehnician, iar în limba sa poetică, un creator de valoare. Limba sa e plastică și puternică, e concisă și sacadată, iar fraza e scurtă și precisă, lipsindu-i deseori articolele și prepozițiunile. Kaiser e expresionist fără să reducă limba la un simplu schelet.

În „Cetățenii din Calais” răsună o frază profetică: „L'am găsit pe omul nou!” Kaiser e și în tetralogie în căutarea unei nouă forme de viață, a noului om. El a întrezărit noua formă dramatică. Găsi-va oare în celula întunecoasă a închisorii pe noul om? Așteptăm.

ION SÂN-GIORGIU

CRONICA DRAMATICĂ

MOARTEA CLEOPATREI, narațiune dramatică în 3 acte

de **M. PAȘCANU.**

Cu narațiunea dramatică a d-lui Pașcanu s'a deschis stațiunea anului acestuia, cu o solemnitate care poate face orgolios pe toți acela a căror planetă interloară se învârt pe o axă prețioasă de artă. Se va ști că în al treilea deceniu al acestui secol, deceniu plin la noi de larmă politică și hărță sălbatecă între oameni pentru cât mai mult neant. Teatrul Național, destul de șiruit ca să șteie face bani și destul de inteligent ca să-i cheltuiască pe toți, se luminează pe dinăuntru cu toate artele (numai muzica lipsește!) și în mijlocul unei străzi celebre prin

cal, automobile, dame și vitrine să pară o adevărată blâterie de marmură.

La Teatrul Național, în 1921, e mâna d-lui Victor Eftimiu. Dar ceremonia inaugurării ansului teatral a trecut, și noi ne-am aflat, câteva seri în fața cortinei d-lui Ressu și a plesii d-lui Pașcanu.

Cortina d-lui Ressu a fost admirată și detălmată. A plăcut și a dispăcut unor oameni cu un egal gust pentru pictură și teatru — așa că am ajuns să ne depreciam propria noastră impresie. Am admirat intensitatea care a îndemnat pe pictor să încerce mai mult partea dreaptă a pânzei pe întinderea căreia se potrece nunta lui Făt-Frumos astfel ca tânăra pereche să apară în stânga și mai suavă — și am fi dorit ca Stato-Palmă-Barbă-Cot să ajungă numai până la înălțimea genunchiului (e, doar de-o echioapă) și nu până la brâu. Mai rămâne ca pânza d-lui Ressu să se ridice peste operele unui foarte mare poet dramatic, ca să oștăge singurul prestigiu real al unei cortine.

Narațiunea dramatică a d-lui Pașcanu a avut o presă foarte rea: și pe nedrept. De oarece nu socotim arta dramătică ca un extraordinar mister, ci o mlađiță literară; cu toa e strămbătura de dicle ale unor „specialiști”, trebuie să recunoaștem că în „Moartea Cleopatrei” autorul a vorbit o limbă românească plină de savoare, lipsită de contribuțiile civilizate ale vânzătorilor de parfumerie încurajată de unii critici dramatici¹⁾, și a știut să nu cadă nici în filologie: o bună și cuvincioasă limbă românească, a cărei înțelegere de mîntre e o bucurie literară. Povestea Cleopatrei e pusă în scenă nu cu dibăcele de regizor, ci cu simplitate, și dacă total n'are o organizație dramatică mai specială — și lucru se poate învăța foarte lesne dela Racine, dacă nu chiar dela pă-ntele său Tacit — apoi d. Pașcanu are o calitate extraordinară pentru un începător: și-a turnat romanțismul și poemele între două acțiuni ba uneori în vederea unei acțiuni. Toată povestea merge — nu se poate nega acest lucru.

Celace s-a bagă de seamă după spectacol este că pleci acasă gol de orice idei, de orice emoțiune — dacă nu cu un oarecare zămbet de inteligență. Autorul n'a isbutit să te înșele sufletește — Moartea Cleopatrei a fost o moarte în vitrină sau într'un pannoticum: n'a murit în sufletul spectatorului. Și aceasta provine din lipsa unei concepțiuni unitare de ca e suferă personajul principal, deși autorul a găsit câteva bune trăsături de caracterizare a unor momente. Nu știm în tot timpul spectacolului dacă eroina este o femeie șireată, o femeie perversă, o seducătoare, o orgolioasă sau toate acestea la un loc, luminându-se de o singură lumină de sus, ori numai o femeie nenorocită, ărsită prin frumusețe să aducă în Alexandria pe sânii prea frumoși câțiva Cezari beți de orient. Citirea scrisorilor care e de o frumoasă istețime dramatică perde astfel o bună parte din valoarea întrucât nu putem

¹⁾ D. Emil Fagure, președintele Asociației Criticilor dramatici, scrie că în „Moartea Cleopatrei” autorul a devinat nu știu ce...

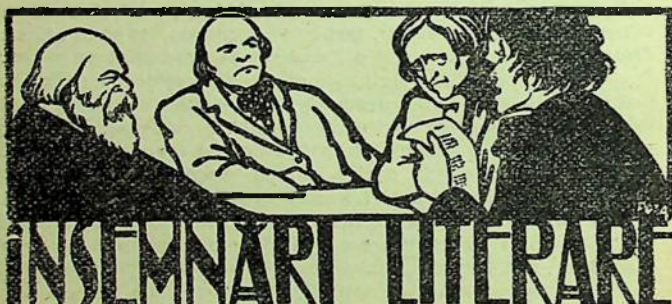
ghici dacă regina suferă de absența fiului, sau urmărește numai cucerirea noului Cezar.

De altfel, aștește, al dollea Cezar nu se desofbește prin nimic de primul și ne pare rău că femeile care subeau pe Cleopatra n'au fost mai bine accentuate: se putea crea astfel o atmosferă proprie — pe care costumele n'o pot înlocui. Viperă Cleopatrei e absentă — și e păcat. Prin întrebuintărea viperel ar fi câștigat numai autorul, întrucât Cleopatra pierduse totul în istorie și pe scenă.

Pe cale lăaturalnică aflăm că d. Pașcanu s'a ferit să cunoască operele literare în care trăește regina Egiptului, otrăvitoare. Desigur, din teamă de pastişă. E o teamă de scriitor nou. Trebula, din potrivă, să citească totul — chiar pe Shakespeare — pentru că nu mai e îngăduit să sorim de două ori, fără desăvârșire, aceleași lucruri, și e poate vremea ca autorii români să gândească și ei, stând ou picioarele pe oarecari culmi.

„Moartea Cleopatrei” s'a bucurat de o montare extraordinară de bogată, iar Ana-Luca ne-a dovedit că e peste puterile actriței să facă celace autorul a deslăcut.

F. ADERCA.

C. Stere, în literatură. — D. I. C. Șercăleanu își strânge în volum articolele scrise odinioară. Volumul acesta aduce un aer plebeu în critica noastră. Din senin gălăgie multă ori de câteori i se pare că nu o poate răsi altfel. Din senin ceartă cu critica. E și acesta un arivism feroce, arivismul ziaristului, caracteristic prin suficiența cu care în jurul subiectului, dar mai ales în afară de el, e gata oricând să brodeze banalități onorabile.

Parafrizarea și vulgarizarea. Iată sistemul critic al d. lui C. Stere-Șercăleanu.

Cogbu, Goga, apoi din literatura universală Tolstoi, Ibsen, Wilde sunt pretexte pentru o frazeologie bombastică. Nimic din

ceia ce ar putea interesa opera în sine. Totul însă numai prilej pentru expunerea unor opinii înfățișate ca personale.

Aflăm la fiecare pagină că d. I. Stere e pentru artă cu tendința, că nu poate suferi pe critici noștri și că detestă pe toți puriștii estetici.

Între d-sa și boerul Golescu, cel cu călătoriile în apus, despre care d. I. Stere a și scris un articol, unul din cele mai lungi al volumului, facem ușor o apropiere — comparația e de altfel sugerată de acel articol: Omul încult în ale picturii va vorbi ceasuri întregi de anecdota tabloului, va spune ce-l place și ce nu din ea, cum l'a impresionat. În schimb nu va ști nici numele pictorului.

Boerul Gulescu în primul pătrar al secolului trecut ar fi scris critică tot cam ca d-l Stere în 1921.

M. I.

O nouă bibliotecă de popularizare. Nona casă de editură „Ancora” începând la 1 Octombrie publicarea *Bibliotecii universale*, reproducem cuvântul ei introductiv:

Un cuvânt înainte. — Apariția regulată a unei biblioteci de popularizare în împrejurările de astăzi ne pare nu numai binevenită dar chiar salutară și imperioasă. Criza cărții e una din consecințele războiului, a cărui influență insensibilă încă va atârna greu asupra formației culturale a epocii noastre. Cartea, în formatul obișnuit, devine tot mai inaccesibilă maselor; condițiile tehnice se înăpesc din ce în ce; prețurile se urcă. În această creștere continuă, cartea nu poate fi privită ca un element de primă necesitate; țara noastră nu e încă destul de culturală pentru a trece hrana spirituală printre lucrurile indispensabile.

Pentru a lupta împotriva acestei crize, o bibliotecă de popularizare este arma cea mai nimerită. Neputând impune masselor cărțile, nu avem altă cale decât să scotormim cărțile spre masele cititorilor, prin edițiuni populare și relativ ieftine. Încercarea noastră poartă deci întipărirea îngrijorării pe care ne o produce apropiatul deficit al culturii române. Pentru a-l împiedica, am crezut nimerit să publicăm această bibliotecă de popularizare, care atât prin periclitarea cât și prin selecțiunea sa va deveni, sperăm, cât de curând, un important factor cultural. Vom da deci edițiuni îngrijite și selectate din clasicii și scriitorii noștri însemnați precum și traduceri din monumentele literare străine. O vom face intensiv pentru a ne prezenta repede cu o cât mai bogată colecțiune de opere alese, în care vedem singurul mijloc de a combate criza cărții și primejdia deficitului cultural tocmai la începuturile Romaniei Mari.

E. Lovinescu.

Filozofia revoluției. — D-l C. Rădulescu-Motru scria pe vremuri *Psihologia revoluționarului*. Se accentua încă de pe atunci asupra acestui important fenomen de ordin sociologic, care e revoluția, cum și asupra nevoii de a nu-l mai socoti ca un simplu capitol de *psihologie colectivă*.

Literatura noastră filozofică s'a îmbogățit în ultimul timp cu două studii originale asupra revoluției, unul publicat în numărul pe lalle din 1920 al *Vieții Românești* de D-l Mihai D. Ralea, altul în fascicula pe Ianuarie 1921 a *Arhivei* pentru științe și reforma socială de D-l P. Andrei.

Problema pusă de C. Rădulescu-Motru încă de acum aproape 15 ani e reînaltă, completată și discentată în lumina noilor evenimente bogate în învățături utile.

Revoluționarul e ca psihologie individuală un om nemulțumit, în același timp un vizionar al unor înțocmiri mai bune, oricum ezidentalist până la fanatism. D-l C. Rădulescu-Motru schițase dramul. Cele două ultime studii insistă în deosebi asupra laturii sociale a psihologiei revoluționare. Nemulțumirile subiective, origină a oricărui revoluții, se propagă unul corp, unei minorități în tot cazul. Aceasta se ridică prin luptă până la stăpânirea puterii care aparține altora și care trebuie cucerită pentru ca revoluția să nu apară ca o crimă contra societății. *O revoluție este o crimă reușită.* Să reușescă, să transfere puterea de la deșinșiori, la revendicatorii dreptății sociale, este unul din principalele ei scopuri. O revoluție nu se poate face fără un ideal, acesta cât mai larg, cât mai accesibil mulțimilor fascinate de el, cât mai impresionabil în același timp prin deslănțuirea energiiilor morale în urmărirea și atingerea lui. O revoluție are un caracter social. Ea produce o schimbare bruscă, schimbare pe care evoluția cu caracterele ei de incertitudine și transformare succesivă, nu o poate produce. Revoluția nu trebuie confundată — bun înțeles — cu revoluția politică, nici cu revola. Prima e o deplasare de autoritate de la o clasă la alta, fără să presupună o schimbare

fundamentală în structura societății, secunda e o revoluție avortată.

Factorul idealist trebuie să conducă revoluția. Pe cale morală ea poate produce schimbările durabile. Violenta nu va fi un caracter indispensabil al marilor revoluții. Cele politice o presupun mai degrabă decât cele social-economice. Revoluțiile culturale se apropie prin respectarea drumului schițat de înaintași, mai mult de evoluții. Nici revoluțiile nu apar din senin, atâtea cauze le explică. Sistemele sociologice insistă când asupra uneia, când asupra alteia. De pildă marxismul accentuează rolul factorilor economici. Ori de ce natură ar fi revoluția, ea nu se poate concepe fără un corp care să o precepe, fără un ideal care să o răspândească, fără o deplasare de autoritate care să o facă rodnică. Precedeentele ei diferă: de aci pacifica înlocuire a stărilor anterioare prin cele noi în unele revoluții; tot de aci catastrofa înfățișare a altora.

G. Sorel explicând revoluția recurge la o idee nouă: *mitul*, acea stare psihică și colectivă de împingere la maximum a forțelor și eroismului maselor, bazate pe convingerea că opera ce se înfăptuiește este grandioasă și vrednică de sacrificiul vieții individului. Greva generală ar fi marele mit al revendicărilor socialiste.

S.

În jurul operei lui Durkheim. — E. Durkheim, articolul D-lui Mihail D. Ralea publicat în No 7 al revistei *Viața Românească* prezintă limpede concepția și metoda sociologului. Forma care rezumă și pe una și pe alta ar fi *autoritarismul faptelor sociale privite în ce au mai obiectiv*. Durkheim opunând punctului de vedere individualist, constrângerea socială nu operează o autonomie ireductibilă a acestor doi factori. Puși față în față numai pentru a evidenția obiectul sociologiei atâtă timp confundată cu o psihologie colectivă, acești doi factori vor coopera într'un chip organic la marea diviziune a muncii sociale.

Caracterul de constrângere al fenomenelor sociale se întâlnește

în deosebi în religie. De aci pasiunea lui Durkheim pentru studiile formelor elementare ale vieții religioase. Societatea impune credințele ei, formele ei economice de viață, dreptul ei, logica ei. Individul le suieră și cooperează pentru perpetuarea lor în schimbul siguranței ce ele i-o dau. Faptele sociale trebuiesc privite în ce au ele mai obiectiv, mai exterior individului. Durkheim și-a îndreptat multă vreme atenția spre știința dreptului ca una care cristalizează a nime forme de viață socială. Totuși în fața religiei, dreptul apare mult mai puțin investit ca aceea forță de constrângere din afară înăuntru, pe care în mod indubitabil o înfățișează formele religioase primitive. Plasând pe E. Durkheim în marea mișcare a ideilor sec. XIX, el apare legat de hegelianism, separându-se în același timp de Kautskianism, dar și de materialismul explicărilor economice de mai târziu. Curentul social, autoritar și obiectiv e de natură ideală. E o contăgione a inteligenței or, mai degrabă decât o tiranie a subratatilor economice de la baza vieții sociale.

E. Durkheim în dorința de a curăți terenul, a trebiui, ca o armă de luptă, să adopte și tăgăda unor realități; o dată recunoscente, ele i-ar fi îngreunat drumul.

Printre acestea este și factorul individual care, redus la jusia lui valoare și interpretat nu în sensul unei psihologii colective ca până la Durkheim ci în cel strict sociologic, se prezintă și el ca una din acele forme autoritare obiective cari lucrând tot din afară înăuntru, explică multe manifestări noi în societate, în timp ce fortifică și perpetuiază pe cele existente.

E Durkheim rămâne din cauza acestei nesocotiri a factorului — individ în evoluția vieții sociale necomplet. Sistemul lui capătă însă o amploare nebănuită imediat ce prin el desăvârșim punctul de vedere izolat și el al celui alt mare gânditor francez: G. Tarde, față de care Durkheim este în același timp un antidot și un corectiv.

Un an dela moartea lui A. D. Xenopol. — *Ideea Europeană*, printr'un articol în memoria A. D.

Xenopol semnat de D-l D. Gusti, iar acum în urmă *Archiva pentru știința și reforma socială* au sărbătorit la timp amintirea istoricului Xenopol, cu prilejul împlinirii unui an dela moartea lui.

Sunt fapte pioase ce nu trebuie să scape. Străduința d-lui D. Gusti aduce însă și lucruri noi, pe lângă cele în deobște cunoscute depre Xenopol. Așa este fragmentul din *istoria ideilor mele*, autobiografie postumă apărută în *Archiva*.

Sunt în el notări fidele și de o simplitate caracteristică asupra evoluției carierei de istoric a lui Xenopol. Înainte de formularea *Teoriei istoriei*, operă de sinteză metodologică apărută în franceză și românește, Xenopol lucra din istăstnet, din bun simț în felul în care mai târziu continuă să lucreze din raționament.

Pentru el istoria are un domeniu a parte: faptele de succesiune de caracter individual, grupate în serii, explicabile și ele prin *infernță*, adică tot prin fapte de acelaș caracter, anterior petrecute. Istoria nu cunoaște legi nici deductive, nici inductive, deoarece nici nu pornește dela date generale și nesdruncinabile, nici nu poate tinde să ajungă la ele. În acelaș fragment, după ce Xenopol își arată încrederea că sistemul său se verifică desăvârșit prin faptele istoriei noastre cari, la rândul lor și ele se explică prin el, face mărfurisiri, confidențe aproape asupra unor dedesubturi de conștiință, am putea zice, ale carierei sale. Naționalist convins, s'a lăsat călăuzit de acest sentiment. Conștient de vicirile sentimentalismului în istorie, a trecut cu dibăcie și experiență prin impasurile mai grele. Figurile istoriei naționale nu trebuiau nici exaltate din prea mult naționalism nici scoborate. Aci ex. problema menținerii adevărului istoric reconcilat cu o atitudine proprie în fața istoriei neamului.

Xenopol vorbește în fine de atenția dată evoluției clasei țărănești în istoria noastră. Își dă seamă de aportul prețios pe care cel dintâi îl aduce istoriei economice și culturale care precumpănește simțitor în opera sa datele și faptele po-

litice, de obicei singurul material al istoricilor.

O sută de ani dela manifestul *romantismului* se va sărbătorii în Franța de către Institut cu toată cinstea cuvenită. După atâtea vreme de rațiune și spirit practic romantismul a venit ca o rouă binefăcătoare peste sufletele însetate de ideal și de frumusețe. Timpurile noastre cuprind germele aceleiași uscăciuni morale pentru ca măcar a o sută aniversare a romantismului să aducă adierile parfumate ale lucrurilor vechi și o odihnitoare de suflet odată cu îndemnul spre alte îndrumări decât cele ale prozaicei vieți zilnice.

Ar fi tocmai în această marea semnificație a centenarului romantismului.

Literatura noastră formată în bună parte sub influența lui nu poate trece cu vederea un asemenea eveniment. Odată cu aceste amintiri pioase ne reapare și figura unui harnic cercetător în această direcție. N. I. Apostolescu, profesorul dela Pitești, dela a cărui moarte se vor împlini în toamna aceasta 3 ani.

Cartea sa: *L'influence des romantiques français sur la poésie roumaine* capătă datorită acestor împrejurări importanța actualității. Desgropată din uitarea nemeritată ea va servi ca un îndreptar celor cari măcar la zilele mari vor să-și dea seama de lucrurile ce nu se pot ignora.

Puțini vor fi mai știind azi de existența acestei cărți care aduce autorului ei cinstea unei numiri la o catedră universitară, numire sosită tocmai în clipa când el agoniza. Sărșitul lui N. I. Apostolescu nu a putut fi mângăiat nici de această veste, pe care atâtea așteptat o în vremea când s'ar fi putut bucura de primirea ei.

Mercur de France, 15 August — *Leon Bloy* e titlul primului articol. Se cuprinde în el analiza personalității uriașe a scriitorului și o încercare de a-l caracteriza opera. Predomină în acest studiu interesul pentru om. Fire alcătuită din contraste, Leon Bloy a cunoscut

toate tranzițiile sufletești. Violenta se învecinește cu blândețea, orgoliul se naște subit din umilință, modestia lui se hrănește dintr-o puternică și permanentă conștiință a valorii personale. Leon Bloy urăște burghezismul.

În vremile noastre e singurul scriitor catolic, fervent apărător al credinței pe care a reabilitat-o grație unui deosebit de puternic talent oratoric în toate scrierile sale. Acestea au toate titluri pamfletare: *Bethusiers et Porchers* e unul din ce e mai semnificative. Păzitorul fiarelor, porcarul, alungă din urmă turmele de vite înșurate când de bicin, când de ghioaga cu care sunt duse din urmă.

Temperament combativ, impresionabil până la injustiție Leon Bloy a comis și greșeli mari, cruzimi chiar, de care s'gur că cel dintâi s'a căit el. Huysmans, P. Bourget, Zola sunt marile lui antipatii. În același rând punem pe Maurice Barrès (*Paccas* și *L'exégèse des lieux communs*).

Leon Bloy venera pe Balzac, iubia pe Verlaine și pe Barbey D'Aurevilly (Un breton d'excommuniés).

Revue des deux mondes, 15 August. — *L'état actuel des esprits aux Etats-Unis* se numește conferința d-ului N. M. Butler, președinte al Universității Colombia, venit la Paris în numele Academiei de litere și arte din New-York pentru a invita Academia franceză la serbările fricțențenului lui Molière și în numele fundațiunii Carnegie pentru a pune prima piatră a bibliotecii municipale din Reims.

Se insistă asupra democrației americane, lucrul cel mai vrednic de interes pentru Europa. America însăși se resimte de toate frământările Europei. Datorită imigrațiilor ce se pot grupa din punct de vedere al locului de unde pornesc în jurnal Anversului și Budapesta, Statele Unite înfățișează astăzi în mic toate luptele politice și chiar de idei care în Europa se dau în stil mare. Noii concetățeni care strică omogenitatea tradițională a Statelor-Unite, care odinioară nu cunoștea pe lângă elementul de bază englez decât icoalele elemente franco-spaniole, se

grupează într-o tabără sau alta, după cum îi îndeamnă afinitățile lor de rasă.

Totuz spiritul democrațiilor americane a rămas intact. El difere de al democrațiilor europene prin o foarte puternică conștiință publică. Guvernământul este pentru ele un servitor al nevoilor cetățenești nu un asupritor al lor. Între Executiv și legislativ, cele două puteri constituționale există o reală controlare. Înceteneala ce spiritul american opune în luarea unei hotărâri definitive provine din seriozitatea cu care ia fiecare act de viață constituțională. Alegerile sunt momente de reculegere cetățenească. Ele au toată importanța.

Programele partidelor cari solicită voturile cetățenilor sunt discutate în amănunt înainte de a fi adoptate sau respinse, iar votul nu e decât expresiunea unei deliberări mature.

Datorită aceluias spirit cetățeneesc deplin format, America se pronunță greu ori de câteori e vorba de evenimente cari privesc comerțul mondial al statelor. A fost însă deajuns ca războiul de mare să doveadă lumii că e vorba de un principiu de dreptul ginților, de libertatea sau robia statelor, pentru ca America să intervie în sprijinul libertății. Conferențiarul vorbind cu suficiența omului pătruns de superioritatea rasei sale, menajând între toate susceptibilitățile poporului amic în mijlocul căruia sa află, încheie arătând că din cele 3 idei preconizate de revoluția franceză, Statele Unite au dezvoltat numai una: libertatea. Egalitatea nu e înțeleasă acolo decât ca o deplină putere de a fi la fel privit în fața legii iar nu ca un principiu nivelator.

Fraternitatea e singura forță de ordin moral care unind popoarele le cheamă în mod egal la viața de cultură.

Partidele politice americane au pot fi asemuite cu cele europene. Nu există un conservatism american după modelul celui european.

Acolo unde stărzeste acesta, la maximum deci de concesii, începe cel mai conservator partid în Statele-Unite. Toate partidele din a-

cest punct de vedere sunt mai mult sau mai puțin radicale.

Europa opune însă conservatorismului liberalismul și adeseori se sperie de radicalism.

Această temere nu o cunoaște o țară cu o conștiință cetățenească atât de puternică.

Mythomanie. — Analizând evenimentele mai importante din viața lui Balzac și servindu-se de amănunte întotdeauna găsite și calesle de Spelberch de Lovenjoul, Paul Bourget susține că Balzac a fost un mythoman. Dând o aparență de adevăr faptelor neverosimile, marile scrieri realist, întocmai ca și un poet romantic oarecare, își croiește o lume a lui — de himere și de vis. — Faguet avea dreptate când spunea că Grandet și Goriot sunt figuri pur romantice. Ce are a face eticheta naturalistă sau realistă când conținutul e romantic? Imaginația lui Balzac n'a influențat numai asupra creațiilor lui, n'a influențat numai asupra scriitorului; ci, totodată și asupra omului.

Clubul Hașigomanilor n'a putut să-l convingă să ia parte la sedințele, care au avut loc un timp la Hotel Pimodan; Balzac nu avea nevoie de asemenea excitații; imaginația, fără concursul altui factor, îl ajungea ca să creeze lumea sa de himere. Legenda balzaciană, creată de cititorii biografiilor, are o parte de adevăr. Bastonul lui Balzac, caleaua, dorința îmbogățirii, sunt fapte adevărate, care au fost cercetate de neobositul balzacian, Spelberch de Lovenjoul.

Dar ceea ce-l face pe Bourget să afirme că Balzac a fost un mythoman este căsătoria sa. Anecdota este îndejuns de cunoscută: scrisoarea trimisă lui Balzac de o necunoscută și apoi corespondența lor

și dragostea platonică, urmata de căsătorie.

Cercelătorul literar e un om lipsit de pudoare. Întocmai ca și entomologul care aleargă pe câmp după fluturi și după tot soiul de insecte, iar apoi le omoară numai de dragul colecțiunii sale, cercelătorul literar desgroapă amănunte din viața intimă a scriitorului, pentru plăcerea de a găsi și de a da la iveală ceva nou. S'a găsit corespondența lui Balzac cu „*L'Étrangère*”. S'au găsit scrisori duloase din partea lui Balzac și altele calculate din partea Polonezei — Paul Bourget se întreabă dacă nu cumva Balzac cu imaginația lui, n'a văzut altfel după cum era într'adevăr, această dragoste...

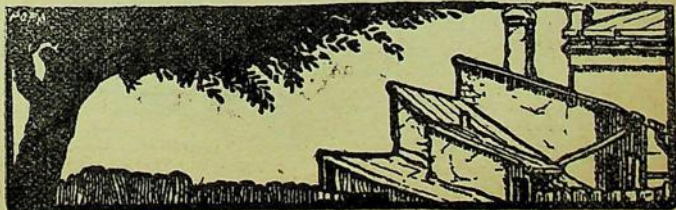
Viața lui Balzac e un sir de anomalii. Să fie și căsătoria sa o irealitate din punctul de vedere al sămburelui ei — dragostea? —

În orice caz, mythomania e de fapt o slăbiciune a poezilor, a oamenilor de imaginație. Oamenii de știință propriu-zisă, având o imaginație specială, nu sunt mythomani.

Mythomania nu e o atrofiere a cului. E o denaturare a impresiunilor, un fel de travestire a sensuției. Mythomanul e un mincinos; dar se minte pe el însuși!

Prăpastia care există între personalitatea poetului și între personalitatea omului, contribuie și ea poate, la întărirea germinului mythomaniei. Când „*la Vénus notre*” îi striga lui Baudelaire: „sacre bouffeur de nuages!” asta nu era oare o desprețuire crudă, o chemare reală la viață a sufletului care visa?

Macedonsky era și el un mythoman. Se vede aceasta din viața lui privată. Chestia cu diamantele de sticlă pe care le împărțea ca un nabab prietenilor, nu e oare o dovadă a mythomaniei lui? A. B.

CENTRALA „MISSIR”

SOCIETATE ANONIMĂ CU CAPITAL DE 50.000.000 LEI

♦ 41, STRADA LIPSCANI, 41 ♦

SUCURSALE:

la Ploesti, Buzău, Galați, Brăila, Focșani, Constanța,
Temișoara, Brașov, Cluj, Cernăuți, Chișinău, Oradea-Mare,
Arad, Târgul-Mureș, Râmnicul-Sărat, Pitești, Craiova,
Turnu-Severin, Botoșani.

Cel mai bine asortat cu ultimele noutăți pentru saison

ATELIER DE CROITORIE PENTRU DAME

♦♦♦ Prețuri mai eftine ca oriunde ♦♦♦

VIZITAȚI

NOILE MAGAZINE

La PALATUL NOUȚĂȚILOR

STRADA PARIS, No. 10

MATĂSURI : LENA-

JURI : PLUFETURI

ARTICOLE de MARIAJ

: GALANTERIE :

FURNITURI de MODE

INCĂLȚĂMINTE, etc.

Prețurile excepționale

: Gustări delicioasele :

produse ale

BONBONERIEI :

♦ ♦ RENAISSANCE

cari se găsesc în detalii la

COFETĂRIA RENAISSANCE

STRADA PARIS, 10

și la toate sucursalele

MISSIR

DIN TARĂ

— En Gros la Fabrica —

STR. POPA-TATU, 45